

ŚRODKI OBRONY POZWANEGO W POSTĘPOWANIU PRZED SĄDEM I INSTANCJI

redakcja naukowa **Maciej Rzewuski**

Arkadiusz Bieliński, Joanna Derlatka, Bartłomiej Kowalczyk, Joanna May
Andrzej Olaś, Aleksandra Partyk, Magdalena Rzewuska, Maciej Rzewuski
Magdalena Skibińska, Bartosz Trocha, Ireneusz Wolwiak, Andrzej Zielony

---

BIBLIOTEKA SĄDOWA

ŚRODKI OBRONY POZWANEGO W POSTĘPOWANIU PRZED SĄDEM I INSTANCJI

redakcja naukowa Maciej Rzewuski

Arkadiusz Bieliński, Joanna Derlatka, Bartłomiej Kowalczyk, Joanna May
Andrzej Olaś, Aleksandra Partyk, Magdalena Rzewuska, Maciej Rzewuski
Magdalena Skibińska, Bartosz Trocha, Ireneusz Wolwiak, Andrzej Zielony

BIBLIOTEKA SĄDOWA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 8 lipca 2022 r.

Recenzent
Prof. dr hab. Jacek Gołaczyński

Wydawca
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne
Anna Popławska

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne rozdziały napisali:

Arkadiusz Bieliński – XII, XVII
Joanna Derlatka – VIII, XIV
Bartłomiej Kowalczyk – XV, XIX
Joanna May – IX, XXII
Andrzej Olaś – II, XXI
Aleksandra Partyk – XI, XXIII
Magdalena Rzewuska – V, X
Maciej Rzewuski – III, XIII
Magdalena Skibińska – I, VI
Bartosz Trocha – XVIII, XX
Ireneusz Wolwiak – IV, XVI
Andrzej Zielony – VII, XXIV

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-561-5

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wprowadzenie.....	17
Rozdział I	
Brak obrony	21
<i>Magdalena Skibińska</i>	
1. Uwagi wprowadzające	21
2. Klasyfikacja skutków procesowych niepodjęcia obrony przez pozwanego	23
3. Skutki procesowe niepodjęcia obrony przez pozwanego	25
3.1. Sporządzenie planu rozprawy bez udziału pozwanego i obciążenie pozwanego kosztami.....	25
3.2. Uznanie faktów za przyznane.....	27
3.3. Zawieszenie postępowania.....	29
3.4. Zwrot odpowiedzi na pozew i wydanie wyroku zaocznego.....	31
3.5. Obciążenie pozwanego obowiązkiem zwrotu kosztów procesu	39
3.6. Skazanie pozwanego na grzywnę	41
4. Podsumowanie.....	43
Rozdział II	
Uznanie powództwa	45
<i>Andrzej Olaś</i>	
1. Uwagi wprowadzające	45
2. Charakter prawny uznania powództwa.....	46
2.1. Uznanie powództwa jako oświadczenie woli i wiedzy	46
2.2. Uznanie powództwa jako czynność procesowa.....	48
2.2.1. Uznanie powództwa a uznanie długu (roszczenia).....	48
2.2.2. Uznanie powództwa a zrzeczenie się korzystania z zarzutu przedawnienia	50
2.2.3. Uznanie powództwa a spełnienie świadczenia.....	50
3. Legitymacja do uznania powództwa i zakres podmiotowy uznania powództwa.....	51
4. Zakres przedmiotowy uznania powództwa	53
5. Forma i treść oświadczenia o uznaniu powództwa.....	54

6. Uznanie powództwa przez pełnomocnika procesowego.....	55
7. Granice czasowe uznania powództwa.....	56
8. Zwiążanie sądu uznaniem powództwa i jego granice.....	56
9. Skutki uznania powództwa.....	59
10. Odwołałość uznania powództwa	60
11. Uznanie powództwa a inne środki obrony pozwanego w procesie.....	62
12. Uznanie powództwa a koszty procesu	63
13. Podsumowanie	66

Rozdział III

Zaprzeczenie procesowe	67
-------------------------------------	-----------

Maciej Rzewuski

1. Uwagi wprowadzające	67
2. Istota i przedmiot zaprzeczenia procesowego	67
3. Rodzaje zaprzeczenia procesowego	69
4. Skutki procesowe zaprzeczenia i braku zaprzeczenia.....	73
5. Zaprzeczenie w świetle nowelizacji k.p.c. z 4.07.2019 r.....	75
5.1. Stan prawny sprzed nowelizacji	75
5.2. Cel nowelizacji	76
5.3. Ocena wprowadzonych zmian	77
5.4. Wątpliwości praktyczne	78
6. Podsumowanie.....	81

Rozdział IV

Zarzut niedopuszczalności drogi sądowej w sprawach cywilnych.....	83
--	-----------

Ireneusz Wolwiak

1. Uwagi wprowadzające	83
2. Zarzut niedopuszczalności drogi sądowej jako przesłanki procesowej	87
3. Bezwzględna niedopuszczalność drogi sądowej.....	92
4. Pojęcie sprawy cywilnej.....	93
5. Względna niedopuszczalność drogi sądowej	97
6. Zarzut niedopuszczalności drogi sądowej jako następstwo porozumienia	105
7. Podsumowanie.....	105

Rozdział V

Zarzut braku zdolności sądowej lub zdolności procesowej	107
--	------------

Magdalena Rzewuska

1. Uwagi wprowadzające	107
2. Pojęcia zdolności sądowej i zdolności procesowej.....	107
3. Skutki braku zdolności sądowej lub zdolności procesowej.....	112
4. Istota zarzutu braku zdolności sądowej lub braku zdolności procesowej	121
5. Podsumowanie.....	122

Rozdział VI**Zarzut niewłaściwości sądu** ..... 125*Magdalena Skibińska*

1. Uwagi wprowadzające 125
2. Niewłaściwość usuwalna i nieusuwalna a stwierdzenie niewłaściwości sądu ... 128
3. Klasyfikacja zarzutu niewłaściwości sądu 130
4. Zgłoszenie przez pozwanego zarzutu niewłaściwości sądu 132
5. Konsekwencje podniesienia zarzutu niewłaściwości sądu 138
6. Dopuszczalność odwołania zarzutu niewłaściwości sądu 141
7. Podsumowanie 143

Rozdział VII**Zarzut niewłaściwego określenia wartości przedmiotu sporu** ..... 145*Andrzej Zielony*

1. Uwagi wprowadzające 145
2. Sądowa weryfikacja wartości przedmiotu sporu 146
3. Chwila podniesienia zarzutu 147
4. Charakter i treść zarzutu 149
5. Postępowanie wywołane zgłoszeniem zarzutu 149
6. Skutki sprawdzenia wartości przedmiotu sporu 151
7. Podsumowanie 152

Rozdział VIII**Zarzut niewłaściwego trybu postępowania** ..... 153*Joanna Derlatka*

1. Uwagi wprowadzające 153
2. Niejednolitość pojęcia trybu postępowania 154
3. Niewłaściwość trybu postępowania w świetle art. 202 k.p.c. 156
4. Istota i skutki zarzutu niewłaściwości trybu postępowania 158
5. Niewłaściwość trybu jako okoliczność uwzględniana przez sąd z urzędu ... 163
6. Niewłaściwość trybu postępowania a kontrola instancyjna 165
7. Podsumowanie 169

Rozdział IX**Zarzut stanu zawisłości sprawy** ..... 171*Joanna May*

1. Uwagi wprowadzające 171
2. Istota i charakter prawny zawisłości sprawy 172
3. Granice zawisłości sprawy 175
4. Zarzut zawisłości sprawy jako środek obrony 178
5. Skutki prawne podniesienia zarzutu zawisłości sprawy 180
6. Podsumowanie 180

Rozdział X**Zarzut powagi rzeczy osądzonej**..... 183*Magdalena Rzewuska*

1. Uwagi wprowadzające 183
2. Pojęcie i istota powagi rzeczy osądzonej..... 184
3. *Exceptio rei iudicatae*..... 186
4. Granice powagi rzeczy osądzonej 188
5. Skutki *res iudicata* 192
6. Podsumowanie..... 197

Rozdział XI**Zarzut rzeczy ugodzonej**..... 199*Aleksandra Partyk*

1. Uwagi wprowadzające 199
  - 1.1. Ugodowe zakończenie sporu 199
  - 1.2. Ugoda sądowa 201
  - 1.3. Ugoda zawarta przed mediatorem..... 203
  - 1.4. Ugoda pozasądowa..... 204
2. Powołanie się na *rem transactam* w toku postępowania sądowego..... 205
3. Skutki stwierdzenia stanu powagi rzeczy ugodzonej..... 207
4. *Res transacta* a *res iudicata* 211
5. Podsumowanie..... 212

Rozdział XII**Zarzut zawarcia umowy o mediację**..... 213*Arkadiusz Bieliński*

1. Uwagi wprowadzające 213
2. Umowa o mediację i skutki jej zawarcia 215
3. Zarzut zawarcia umowy o mediację – moment zgłoszenia i skutki jego podniesienia 217
4. Podsumowanie..... 220

Rozdział XIII**Zarzut naruszenia reguł prekluzji dowodowej**..... 223*Maciej Rzewuski*

1. Uwagi wprowadzające 223
2. Istota prekluzji dowodowej 224
3. Podstawy prekluzji dowodowej 226
  - 3.1. Przepis art. 205³ k.p.c. 226
  - 3.2. Przepis art. 205¹² k.p.c. 230
  - 3.3. Przepis art. 458⁵ k.p.c. 231
4. Następstwa naruszenia reguł prekluzji dowodowej 237

5. Reakcja pozwanego na wadliwe (nie)zastosowanie reguł prekluzyjnych przez sąd pierwszej instancji.....	241
6. Podsumowanie.....	244

Rozdział XIV

Zarzuty zawarcia, ważności i skuteczności umowy dowodowej	247
--	------------

Joanna Derlatka

1. Uwagi wprowadzające	247
2. Zarzut nieważności i bezskuteczności umowy dowodowej	251
3. Zawarcie umowy w sprawie z określonego stosunku prawnego – uwagi szczegółowe	260
4. Cezura czasowa zarzutów wynikających z zawarcia umowy dowodowej	263
5. Skutek podniesienia zarzutu zawarcia umowy dowodowej.....	264
6. Zgłoszenie zarzutu na etapie instancyjnej kontroli orzeczenia.....	267
7. Podsumowanie.....	271

Rozdział XV

Zarzut nadużycia prawa procesowego.....	273
--	------------

Bartłomiej Kowalczyk

1. Uwagi wprowadzające	273
2. Kodeksowa regulacja nadużycia prawa procesowego	274
2.1. Klauzula generalna.....	274
2.2. Stypizowane w Kodeksie postępowania cywilnego przypadki nadużycia prawa procesowego.....	278
3. Zarzut nadużycia prawa procesowego.....	279
4. Podsumowanie.....	282

Rozdział XVI

Zarzut braku jurysdykcji krajowej.....	283
---	------------

Ireneusz Wolwiak

1. Uwagi wprowadzające	283
2. Jurysdykcja krajowa jako przesłanka procesowa.....	284
3. Badanie jurysdykcji krajowej.....	289
4. Umowy jurysdykcyjne	296
5. Wdanie się w spór.....	300
6. Środki obrony pozwanego wobec podziału jurysdykcji	302
7. Środki zaskarżenia	305
8. Podsumowanie.....	307

Rozdział XVII

Zarzut istnienia zapisu na sąd polubowny	309
---	------------

Arkadiusz Bieliński

1. Uwagi wprowadzające	309
------------------------------	-----

2. Moment podniesienia zarzutu istnienia zapisu na sąd polubowny	310
3. Zakres kognicji sądu przy ocenie zarzutu istnienia zapisu na sąd polubowny	313
4. Przesłanki skutkujące nieuwzględnieniem zarzutu istnienia zapisu na sąd polubowny	314
5. Podsumowanie.....	318

Rozdział XVIII

Zarzut przedwczesności powództwa	319
---	------------

Bartosz Trocha

1. Uwagi wprowadzające	319
2. Uwagi pojęciowe	319
3. Istota zarzutu przedwczesności powództwa.....	324
3.1. Założenia ogólne.....	324
3.2. Zagadnienie wymagalności	325
3.3. Dopuszczalność zarzutu przedwczesności powództwa w kontekście rodzaju powództwa	327
3.4. Przedwczesność powództwa a inne przypadki wytoczenia powództwa w niewłaściwym czasie.....	329
4. Charakter zarzutu przedwczesności powództwa	335
5. Zgłoszenie zarzutu przedwczesności powództwa	340
6. Kontekst kolizyjny.....	346
7. Podsumowanie.....	346

Rozdział XIX

Zarzut przedawnienia roszczenia	347
--	------------

Bartłomiej Kowalczyk

1. Uwagi wprowadzające	347
2. Ogólna charakterystyka instytucji przedawnienia	347
3. Bezpośredni skutek upływu terminu przedawnienia	352
4. Zarzut przedawnienia i jego podniesienie w procesie.....	354
5. Skutki podniesienia skutecznego zarzutu przedawnienia.....	362
6. Obrona powoda przed zarzutem przedawnienia.....	363
7. Przedawnienie roszczeń przeciwko konsumentom.....	364
8. Podsumowanie.....	367

Rozdział XX

Zarzut wygaśnięcia roszczenia	369
--	------------

Bartosz Trocha

1. Uwagi wprowadzające	369
2. Uwagi pojęciowe	369
3. Istota zarzutu wygaśnięcia roszczenia.....	375

4. Charakter zarzutu wygaśnięcia roszczenia	382
5. Zgłoszenie zarzutu wygaśnięcia roszczenia	385
6. Kontekst kolizyjny i egzekucyjny.....	391
7. Podsumowanie.....	392

Rozdział XXI

Zarzut potrącenia	393
--------------------------------	------------

Andrzej Olaś

1. Uwagi wprowadzające	393
2. Podstawa zarzutu potrącenia.....	394
2.1. Potrącenie ustawowe.....	394
2.2. Potrącenie umowne.....	397
3. Charakter prawny zarzutu potrącenia	399
3.1. Relacja pomiędzy zarzutem potrącenia w procesie a potrąceniem jako czynnością prawa materialnego.....	399
3.2. Zarzut potrącenia jako czysty środek obronny.....	402
4. Postacie zarzutu potrącenia	403
5. Podstawa faktyczna i dowodowa zarzutu potrącenia	405
5.1. Istota oraz cel ograniczeń zawartych w art. 203 ¹ § 1 k.p.c.....	405
5.2. Wymogi dotyczące wiarygodności	405
5.3. Podstawa faktyczna i dowodowa zarzutu potrącenia w wybranych postępowaniach odrębnych	408
5.4. Skutki uchybienia wymogom co do podstawy faktycznej i dowodowej potrącenia.....	411
6. Granice temporalne zgłoszenia zarzutu potrącenia.....	412
7. Forma i treść zarzutu potrącenia	415
8. Zarzut potrącenia a ciężar przytoczenia i ciężar dowodu.....	418
9. Podsumowanie.....	418

Rozdział XXII

Zarzut braku interesu prawnego	421
---	------------

Joanna May

1. Uwagi wprowadzające	421
2. Pojęcie interesu prawnego.....	422
3. Zarzut braku interesu prawnego w powództwie o świadczenie.....	424
4. Zarzut braku interesu prawnego w powództwie o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa	426
5. Zarzut braku interesu prawnego w powództwie o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa	429
6. Skutki prawne podniesienia zarzutu braku interesu prawnego	430
7. Podsumowanie.....	432

Rozdział XXIII**Zarzut nadużycia prawa podmiotowego..... 435***Aleksandra Partyk*

1. Uwagi wprowadzające 435
2. Domniemanie korzystania z praw podmiotowych zgodnie z prawem 437
3. Próba definicji pojęcia „zasady współżycia społecznego” 439
4. Specyfika zarzutu nadużycia prawa podmiotowego 441
5. Uwzględnienie stanu nadużycia prawa podmiotowego z urzędu 443
6. Formułowanie konkretnej zasady współżycia społecznego..... 443
7. Zasada czystych rąk 445
8. Zarzut przedawnienia jako nadużycie prawa podmiotowego 446
9. Sądowa ocena zarzutu nadużycia prawa podmiotowego..... 447
10. Podsumowanie 449

Rozdział XXIV**Powództwo wzajemne..... 451***Andrzej Zielony*

1. Uwagi wprowadzające 451
2. Charakter prawny powództwa wzajemnego 455
3. Warunki dopuszczalności powództwa wzajemnego 458
  - 3.1. Uwagi wstępne 458
  - 3.2. Stan sprawy w toku 460
  - 3.3. Identyczność (tożsamość) stron 461
  - 3.4. Wystąpienie z powództwem wzajemnym na odpowiednim etapie postępowania 463
  - 3.5. Związek z powództwem głównym albo zdatność roszczenia wzajemnego do potrącenia z roszczeniem głównym..... 466
    - 3.5.1. Związek z powództwem głównym 466
    - 3.5.2. Zdatność roszczenia wzajemnego do potrącenia z roszczeniem głównym..... 469
4. Właściwość sądu 472
5. Wniesienie i rozpoznanie powództwa wzajemnego..... 473
6. Przekazanie sprawy na podstawie art. 205 k.p.c..... 478
7. Podsumowanie..... 480

Bibliografia..... 483**O autorach..... 511**

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- austr. ZPO – austriacki Kodeks postępowania cywilnego (Zivilprozessordnung z 1.08.1895 r., BGBl. I Nr 109/2018)
- EKPC – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1510)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
- k.p.c. z 1930 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 83, poz. 651); utraciło moc
- k.p.c. z 1932 r./d.k.p.c. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934); utraciło moc
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
- k.s.h. – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- niem. ZPO – niemiecki Kodeks postępowania cywilnego (Zivilprozessordnung z 30.01.1877 r., BGBl. I S. 3202)
- nowelizacja k.p.c. z 4.07.2019 r. – ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469)
- pr. lot. – ustawa z 3.07.2002 r. – Prawo lotnicze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1235)
- r.u.s.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 2046)
- rozporządzenie nr 1215/2012 – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z 12.12.2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L 351, s. 1, ze zm.)
- szwajc. ZPO – szwajcarski kodeks postępowania cywilnego (Schweizerische Zivilprozessordnung) z 19.12.2008 r. (BBl. 2009, 21)

- u.k.s.c. – ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1125)
- uzasadnienie nowelizacji k.p.c. z 4.07.2019 r. – uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 3137, dostępne pod adresem: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/166CCC44490F3965C1258384003CD40A/%24File/3137-uzas.pdf> (dostęp: 17.05.2022 r.)

Czasopisma i zbiory orzecznictwa

- KPP – „Kwartalnik Prawa Prywatnego”
- MoP – „Monitor Prawniczy”
- NP – „Nowe Prawo”
- OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
- OSN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNAP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych (od 1994 r. do początku 2003 r.)
- OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna (od 1995 r.)
- OSNCK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Karna
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna oraz Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (od 1963 r. do 1994 r.)
- OSNC-ZD – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
- OSNP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych (od 2003 r.)
- OSNPG – Orzecznictwo Sądu Najwyższego Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
- OSP – „Orzecznictwo Sądów Polskich”
- OSPika – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych (w latach 1957–1989)
- OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
- OTK-A – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
- Pal. – „Palestra”
- PiP – „Państwo i Prawo”
- PPC – „Polski Proces Cywilny”
- PPE – „Przegląd Prawa Egzekucyjnego”
- PPH – „Przegląd Prawa Handlowego”
- PPiA – „Przegląd Prawa i Administracji”
- Pr. Bank. – „Prawo Bankowe”
- PS – „Przegląd Sądowy”
- Rej. – „Rejent”
- RPEiS – „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”
- TPP – „Transformacje Prawa Prywatnego”
- Zb. Orz. – Zbiór Urzędowy orzecznictwa Sądu Najwyższego Izby Cywilnej (do 1939 r.)

Inne

- Legalis – System Informacji Prawnej
- LEX – System Informacji Prawnej

WPROWADZENIE

Przeobrażenia ustrojowe, jakie dokonały się w Polsce w latach 90. ubiegłego wieku, skutkowały znaczącymi zmianami w porządku prawa polskiego, w tym m.in. w zakresie formuły procesu cywilnego. Odejście od zasady prawdy obiektywnej i wyraźne ograniczenie aktywnej roli sądu w zakresie postępowania dowodowego przyczyniło się do wzmocnienia zasad dyspozycyjności, kontrydiktoryjności i równości stron, a co za tym idzie – pozwoliło niejako na nowo zidentyfikować zarówno role stron postępowania, jak i zasady ich procesowej aktywności. W nowym świetle zaczęto też postrzegać instytucje i środki procesowe służące obronie pozwanego oraz – generalnie – zakres i znaczenie tych środków.

Mimo że prawo pozwanego do obrony wpisuje się w szeroko pojęte prawo do rzetelnego procesu, o którym mowa w art. 45 Konstytucji RP i art. 6 EKPC, zagadnienie to do niedawna jeszcze było materiałą stosunkowo słabo opracowaną w literaturze przedmiotu. Na przestrzeni kilku ostatnich lat pojawiły się wprawdzie interesujące opracowania dotyczące analizowanej problematyki, jednakże wobec znaczącej zmiany procedury cywilnej, wprowadzonej „dużą nowelizacją” w 2019 r., nie sposób uznać, aby współcześnie w temacie tym powiedziano już wszystko. Niezależnie zresztą od dynamiki zmian proceduralnych, prawo pozwanego do obrony wydaje się być prawem szczególnie podatnym na uwarunkowania i konteksty społeczno-gospodarcze, stąd też bieżąca refleksja nad nim znajduje swoje wielorakie uzasadnienie.

Prezentowana monografia wieloautorska pt. „Środki obrony pozwanego w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji” jest głosem praktyków (sędziów, radców prawnych) i teoretyków prawa (pracowników naukowych uznanych ośrodków naukowych w kraju) dotyczącym charakteru i wymiaru obrony pozwanego w postępowaniu pierwszoinstancyjnym. Poprzez prezentacje bogatego dorobku judykatury oraz nauki procesu cywilnego publikacja ta zawiera próbę oceny instytucji służących obronie pozwanego w aktualnej (niełatwej do interpretacji) rzeczywistości prawnej. Jest swoistym kompendium wiedzy na temat możliwości i sposobów korzystania z procesowo dopuszczalnych środków obrony oraz wpływu czynności procesowych podejmowanych przez pozwanego na przebieg procesu cywilnego, w tym również jego wynik.

Sygnalizując problematykę zawartą w dwudziestu czterech rozdziałach tej książki, tytułem wstępu warto wskazać, że wynik procesu cywilnego uzależniony jest w głównej mierze od obranej przez strony strategii – postawy procesowej. O ile stanowisko powoda inicjującego sprawę cywilną wyrażone jest z reguły precyzyjnie już w pierwszym piśmie procesowym (co wynika chociażby z konieczności realizacji obowiązków zredagowanych w art. 187 § 1 k.p.c.), o tyle koncepcja doboru przez pozwanego konkretnych środków obronnych w dacie wniesienia pozwu pozostaje kwestią wyboru i uznaniowości pozwanego.

Z chwilą doręczenia stronie pozwanej odpisu pozwu powstaje stan zawisłości sprawy (*lis pendens*). Od tego momentu pozwany staje się podmiotem stosunku procesowego, uzyskując szereg uprawnień, ale zostając też obciążony pewnymi ciężarami procesowymi. Wynikające z ustawy zasadniczej prawo do obrony może być przezeń realizowane w drodze rozmaitych czynności procesowych. Wszystkie one muszą spełniać kodeksowe wymogi formalne, m.in. prekluzyjności, fakultatywności i odwołałości¹.

Zagadnienie prawem dozwolonych form obrony pozwanego jest niezwykle interesujące nie tylko dla szeroko pojętej teorii prawa procesowego, która inspiruje do stawiania pytań naukowych i zachęca do poszukiwania odpowiedzi na nie, ale również (lub raczej przede wszystkim) z praktycznego punktu widzenia. Dość wskazać, że od przyjętej *in concreto* linii obrony procesowej zależeć będzie nie tylko czas trwania i przebieg postępowania, lecz także – co najistotniejsze – efekt końcowy w postaci rozstrzygnięcia sądowego kończącego postępowanie w sprawie. Zachowanie pozwanego uzależnione jest przy tym zawsze od jego woli, skorelowanej z określoną sytuacją materialnoprawną i procesową, w jakiej się znalazł.

Problematyka środków obrony pozwanego jest niejako sama w sobie materią na tyle obszerną i wielowątkową, że ze względu na czytelność przekazu i ramy publikacyjne ograniczona została do podstawowych i najczęściej stosowanych w praktyce form obrony pozwanego, podejmowanych przezeń w (tytułowym) postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Nie negując tego, że większość z opisanych środków będzie mogła być skutecznie wykorzystana także w procesie odwoławczym, mając jednak na uwadze specyfikę postępowań apelacyjnego i zażaleniowego, a także ogrom potencjalnych zarzutów odwoławczych – obronę pozwanego na tym etapie procedury sądowej świadomie pominięto bądź jedynie zasygnalizowano wybrane jej aspekty.

W poszczególnych rozdziałach pracy przedstawiono ogół najistotniejszych środków obrony pozwanego, poczynając jednak od analizy skutków prawnych braku aktywności procesowej. Trzeba bowiem pamiętać, że mimo iż pozwany nie ma prawnego obowiązku podejmowania obrony w procesie, to jednak zaniechanie takie w okolicznościach konkretnej sprawy może być ocenione przez sąd na jego niekorzyść (art. 230 k.p.c.).

¹ M. Rzewuski [w:] *Postępowanie cywilne*, red. M. Rzewuski, Warszawa 2019, s. 210.

Wnikliwej analizie poddano instytucję uznania powództwa oraz konsekwencje prawne wytoczenia powództwa wzajemnego. Sporo uwagi poświęcono zmodyfikowanym w ostatnim czasie konstrukcjom proceduralnym zarzutu potrącenia i zaprzeczenia procesowego. Rozważaniami objęto najważniejsze z punktu widzenia obu stron procesu zarzuty o charakterze procesowym, materialnoprawnym i mieszanym.

W opracowaniu uwzględniono zmiany procedury cywilnej wprowadzone mocą najobszerniejszej w ostatnich latach nowelizacji k.p.c. z 4.07.2019 r., jak również – w założeniu tymczasowe – rozwiązania przyjęte w tzw. tarczach antycovidowych.

Niniejsza książka adresowana jest przede wszystkim do praktyków stosujących prawo cywilne na co dzień, w tym zwłaszcza sędziów, adwokatów i radców prawnych. Dzięki licznym odesłaniom do ugruntowanych poglądów, ale i najnowszych trendów prezentowanych w doktrynie i orzecznictwie, powinna też zainteresować teoretyków prawa procesowego. Może w końcu stanowić materiał uzupełniający dla studentów prawa i aplikantów wszystkich zawodów prawniczych.

Maciej Rzewuski

Rozdział I

BRAK OBRONY

Magdalena Skibińska

1. Uwagi wprowadzające

Możliwość podjęcia przez pozwanego obrony aktualizuje się z chwilą doręczenia mu pozwu¹. Z tym momentem pozwany dowiadyuje się o wytoczonym przeciwko niemu powództwie, staje się podmiotem stosunku procesowego², a co się z tym wiąże – może realizować konstytucyjne prawo do obrony (art. 45 Konstytucji RP). Prawo to pozwany może realizować zarówno przez korzystanie z przysługujących mu uprawnień, jak i wypełniając ciężące na nim ciężary procesowe. W nauce przedmiotu wyróżnia się pięć postaw, jakie może przyjąć pozwany po doręczeniu mu pozwu w postępowaniu cywilnym: 1) brak obrony, 2) uznanie powództwa, 3) wytoczenie powództwa wzajemnego, 4) zaprzeczenie, 5) zgłoszenie zarzutów³. Spośród nich rzeczywiście do obrony prowadzą

---

¹ Zob. np. B. Czech [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, *Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, s. 1351. Należy jednak pamiętać, że zgodnie z wyrokiem SN z 14.05.1966 r., III PRN 23/66 (OSNCP 1967/5, poz. 84) „w razie niedoręczenia pozwu pozwanemu, zawiśnięcie sporu następuje z chwilą wdania się pozwanego w spór. Nieważność postępowania może wynikać z niedoręczenia pozwu stronie pozwanej, jeżeli pozwany został pozbawiony przez to możliwości obrony swych praw”. Co do obrony uczestnika w postępowaniu nieprocesowym zob. np. W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1977, s. 237–238; W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2001, s. 71–72.

² Zob. np. Z. Resich [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1987, s. 329; J. Studzińska [w:] E. Gapska, J. Studzińska, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2017, s. 357–360.

³ Zob. i por. np. W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1978, s. 263–265; W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1983, s. 158; Z. Resich [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie...*, s. 329; P. Osowy, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2002, s. 172; S. Dalka, *Podstawy postępowania cywilnego*, Sopot 2005, s. 117–119; K. Czajkowska-Matosiuk, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2011, s. 155; E. Marszałkowska-Krześ [w:] *Postępowanie cywilne*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2013, s. 319–327; J. May, *Obrona pozwanego w procesie cywilnym przed sądem I instancji*, Warszawa 2013, s. 11 i n.; H. Dolecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2015, s. 167; J. Studzińska [w:] E. Gapska, J. Studzińska, *Postępowanie...*, s. 357; M. Rzewuski [w:] *Postępowanie cywilne*, red. M. Rzewuski, Warszawa 2020, s. 226; W. Broniewicz, A. Marciniak [w:] W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020, s. 245; K. Borzemska [w:] *Postępowanie cywilne*, red. I. Gil, Warszawa 2020, s. 300. W. Siedlecki wskazuje dodatkowo na następujące środki obrony pozwanego: przyznanie oraz wskazanie przez pozwanego osoby lub osób, które powinny być stroną pozwaną w procesie zamiast albo obok niego – W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys...* (1977), s. 227.

jedynie trzy ostatnie z wymienionych form zachowania (wytroczenie powództwa wzajemnego, zaprzeczenie, zgłoszenie zarzutów)⁴. Wynika to z faktu, że uznanie powództwa, choć jest wyrazem czynnej postawy pozwanego, to jednak wykazuje ono swoją własną specyfikę ze względu na skutki, jakie wywołuje (zob. art. 101, 213, 229, art. 333 § 1 pkt 2, art. 442 k.p.c. oraz art. 117 § 2, art. 123 § 1 pkt 2 k.c., a także art. 56 § 3 k.r.o.). Natomiast brak obrony z istoty rzeczy nie może stanowić formy obrony. Obrona jest bowiem związana z podejmowanymi przez stronę czynnościami procesowymi⁵, a więc postawą czynną, a nie bierną. Jednocześnie – co wymaga podkreślenia – żadna regulacja prawna nie nakazuje pozwanemu podjęcia obrony czy ogólnie czynnej postawy, w związku z czym pozwany może także zachować w postępowaniu cywilnym postawę całkowicie bierną. Stanowi ona przejaw zasady dyspozycyjności procesu cywilnego⁶. Jak zasadnie wskazuje F. Rusek, „unormowanie sytuacji, spowodowanych bezczynnością stron w procesie, wynika z konieczności rozstrzygnięcia sprawy nie tylko dla zapewnienia ochrony naruszonemu lub zagrożonemu prawu powoda, ale, a nawet przede wszystkim, dla zabezpieczenia porządku prawnego, ugruntowania praworządności, «zaprowadzenia stanu pewności prawa»”⁷. Dlatego w pewnych przypadkach ustawodawca sankcjonuje niepodjęcie obrony przez pozwanego, np. przez wprowadzenie możliwości wydania wyroku zaocznego. Bierna postawa pozwanego może przy tym wyrażać się m.in. w:

- niezłożeniu odpowiedzi na pozew lub nieskładaniu innych pism procesowych;
- niewdaniu się w spór co do istoty sprawy;
- niestawiennictwie na posiedzeniu (w tym posiedzeniu przygotowawczym) lub niebraniu w nich udziału;
- nieskładaniu żadnych wniosków;
- nieprezentowaniu żądań ani dowodów;
- nieustosunkowywaniu się do twierdzeń, żądań i dowodów podnoszonych przez stronę przeciwną.

⁴ Zob. i por. np. W. Broniewicz, *Postępowanie...* (1983), s. 158–160; J. Piszczek [w:] M. Goettel, A. Bie-liński, J. Piszczek, *Elementarny kurs postępowania cywilnego*, Olsztyn 2007, s. 74; E. Marszałkowska-Krześ [w:] *Postępowanie...*, s. 319–325; H. Dolecki, *Postępowanie...* (2015), s. 170; K. Knoppek, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2015, s. 316; W. Broniewicz, A. Marciniak [w:] W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie...*, s. 245–247; M. Rzewuski [w:] *Postępowanie...* (2020), s. 230–237. Te formy obrony T. Wiśniewski określa jako aktywne w przeciwieństwie do obrony pasywnej – T. Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2009, s. 161. Przepis art. 192 pkt 2 k.p.c. wymienia jedną z tak rozumianych form obrony, tj. możliwość wytroczenia przez pozwanego powództwa wzajemnego. Nie jest to jednak jedyna forma faktycznej obrony, jaką może podjąć pozwany. Szerzej na temat innych form obrony zob. np. rozdziały III–XXIII niniejszej monografii.

⁵ Z. Resich [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie...*, s. 329. Przez czynności procesowe należy przy tym rozumieć za W. Berutowiczem takie działania powoda i pozwanego, które podejmują oni na podstawie odpowiednich uprawnień lub obowiązków procesowych i w formie uregulowanej przez prawo procesowe dla wywołania określonych skutków prawnoprocesowych – zob. W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie. Część pierwsza*, Wrocław 1971, s. 302–303.

⁶ Choć R. Flejszar jako przejawy tej zasady wymienia jedynie aktywne podejmowanie obrony lub uznanie powództwa – zob. R. Flejszar, *Zasada dyspozycyjności w procesie cywilnym*, Warszawa 2016, s. 556–579.

⁷ F. Rusek, *Postępowanie zaoczne w procesie cywilnym*, Warszawa 1966, s. 9.

2. Klasyfikacja skutków procesowych niepodjęcia obrony przez pozwanego

Konsekwencje niepodjęcia obrony przez pozwanego różniły się na poszczególnych etapach rozwoju prawnego i społeczno-politycznego⁸. Obecnie, opierając się na charakterze regulacji zawartej w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego, można wyróżnić następujące skutki:

- 1) ogólne – są to takie skutki, które mogą znaleźć zastosowanie niezależnie od rodzaju przeprowadzanego postępowania. Przykładem takiego unormowania jest przepis art. 103 § 3 k.p.c.;
- 2) szczególne – są to takie skutki, które znajdują zastosowanie jedynie w odniesieniu do poszczególnych rodzajów postępowania cywilnego, np. do niektórych postępowań odrębnych. Przykładem takiego przepisu jest art. 429 k.p.c., zgodnie z którym w postępowaniu odrębnym w sprawach małżeńskich, jeżeli strona wezwana do osobistego stawiennictwa nie stawia się bez usprawiedliwionych powodów na posiedzenie, sąd może skazać ją na grzywnę według przepisów o karach za niestawiennictwo świadka.

W literaturze przedmiotu brak jest przy tym zgodności co do tego, które skutki są wynikiem niepodjęcia obrony przez pozwanego. W efekcie brak jest zgody co do katalogu skutków wywołanych taką postawą pozwanego. Przykładowo W. Broniewicz i A. Marciniak wskazują, że do skutków takich należy zaliczyć:

- 1) zawieszenie postępowania, gdy na rozprawę nie stawia się również powód (art. 177 § 1 pkt 5 k.p.c.);
- 2) wydanie wyroku zaocznego (art. 339 k.p.c.)⁹.

K. Borzemska także wskazuje na dwa skutki bierności pozwanego, choć częściowo inne od wskazanych wyżej, tj.:

- 1) wydanie wyroku zaocznego (art. 339 i 340 k.p.c.);
- 2) możliwość skazania na grzywnę w sprawach małżeńskich oraz między rodzicami a dziećmi (art. 429 k.p.c.)¹⁰.

Z kolei M. Rzewuski wymienia najbardziej aktualne, podstawowe skutki bierności pozwanego:

- 1) sporządzenie planu rozprawy bez udziału pozwanego, który nie stawiał się na posiedzenie przygotowawcze albo stawiwszy się, nie brał w nim udziału, z równoczesną możliwością – w przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa

⁸ Obszernie zagadnienie to opisuje F. Rusek, *Postępowanie...*, s. 9–25.

⁹ W. Broniewicz, A. Marciniak [w:] W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie...*, s. 249. Te same skutki wymieniają: P. Osowy, *Postępowanie...* (2002), s. 174; H. Dolecki, *Postępowanie...* (2015), s. 168.

¹⁰ K. Borzemska [w:] *Postępowanie...*, s. 301. Podobnie we wcześniejszym stanie prawnym E. Marszałkowska-Krześ [w:] *Postępowanie...*, s. 319.

- albo niebrania udziału w posiedzeniu – obciążenia go kosztami procesu na podstawie art. 103 § 3 k.p.c. (art. 205⁵ § 6 i 7 k.p.c.);
- 2) zawieszenie postępowania, gdy na rozprawę nie stawi się żadna ze stron (art. 177 § 1 pkt 5 k.p.c.);
  - 3) wydanie wyroku zaocznego, gdy pozwany w wyznaczonym terminie nie złożył odpowiedzi na pozew (art. 339 § 1 k.p.c.) albo gdy nie stawił się na rozprawę, którą wyznaczono mimo niewniesienia odpowiedzi na pozew, albo mimo stawienia się, nie brał w niej udziału (art. 340 § 1 k.p.c.); w takich wypadkach przyjmuje się za prawdziwe twierdzenie powoda o faktach przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed posiedzeniem, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa¹¹;
  - 4) obciążenie pozwanego obowiązkiem zwrotu kosztów w części wyższej, niż nakazywały to wynik sprawy, a nawet zwrotu kosztów w całości, jeżeli ten:
    - a) mimo wezwania do osobistego stawiennictwa nie stawił się w celu udziału w czynności sądu i nie usprawiedliwił swego niestawiennictwa,
    - b) w toku postępowania bez usprawiedliwienia nie stawił się na posiedzenie mediacyjne pomimo wcześniejszej zgody na mediację (art. 103 § 3 k.p.c.)¹².

Powyższe rozbieżności można tłumaczyć przede wszystkim ograniczonym charakterem rozważań, które najczęściej są podejmowane w podręcznikach akademickich i mają na celu nie tyle precyzyjne i detaliczne omówienie tej kwestii, ile przybliżenie studentom tej problematyki. Poza tym niektóre skutki uregulowane zostały dopiero nowelizacją k.p.c. z 4.07.2019 r.¹³, dlatego część wcześniejszych rozważań na ten temat utraciła swoje znaczenie lub jest niepełna¹⁴, co zostanie uzupełnione w toku dalszych rozważań.

---

¹¹ W stanie prawnym obowiązującym do 6.11.2019 r. za bierność pozwanego poczytywano jego niestawiennictwo na rozprawie lub niebranie w niej udziału (art. 339 § 1 k.p.c.) przy jednoczesnym niezłożeniu wyjaśnień poza rozprawą (art. 340 k.p.c.).

¹² M. Rzewuski [w:] *Postępowanie...* (2020), s. 226–227.

¹³ Chodzi o ustawę z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469).

¹⁴ Np. częściowo nieaktualne są rozważania J. May co do skutków niepodjęcia obrony – zob. J. May, *Obrona pozwanego...*, s. 388 i n.

3. Skutki procesowe niepodjęcia obrony przez pozwanego

3.1. Sporządzenie planu rozprawy bez udziału pozwanego i obciążenie pozwanego kosztami

Zarówno strony, jak i ich pełnomocnicy są zobowiązani do udziału w posiedzeniu przygotowawczym, przy czym przewodniczący może zwolnić stronę od obowiązku stawienia się na posiedzenie przygotowawcze, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że udział pełnomocnika będzie wystarczający (art. 205⁵ § 3 k.p.c.)¹⁵. Jeżeli pozwany nie jest zatem reprezentowany przez pełnomocnika albo jeśli wprawdzie jest reprezentowany przez pełnomocnika, ale nie doszło do zwolnienia go z udziału w posiedzeniu przygotowawczym, pozwany zobowiązany jest wziąć w nim udział. Co istotne o obowiązku tym pozwany powinien zostać pouczony zgodnie z art. 205² § 1 pkt 2 k.p.c., niezależnie od tego, czy jest reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika czy też nie. Także o terminie posiedzenia należy zawiadomić bezpośrednio stronę, nawet jeśli jest reprezentowana przez pełnomocnika¹⁶. Bezpośrednio stronie należy również doręczyć treść pouczenia, chyba że nie ma miejsca zamieszkania, zwykłego pobytu lub siedziby w Unii Europejskiej i nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy lub doręczeń w Rzeczypospolitej Polskiej (art. 205² § 3 k.p.c.). Brak takiego pouczenia prowadzi do niemożliwości zastosowania sankcji za niestawienie. Usprawiedliwienie niestawienia odbywa się na tych samych zasadach co usprawiedliwienie niestawienia na rozprawie¹⁷. W razie choroby wymagane jest od pozwanego przedłożenie zaświadczenia potwierdzającego niemożność stawienia się na wezwanie lub zawiadomienie sądu, wystawionego przez lekarza sądowego (art. 214¹ k.p.c.). Jeśli pozwany usprawiedliwi swoją nieobecność, przewodniczący może zastosować art. 205⁷ § 2 k.p.c. i odroczyć posiedzenie przygotowawcze na czas oznaczony, nie dłuższy niż trzy miesiące.

Nałożona przepisem art. 205⁵ § 3 k.p.c. powinność stawienia stanowi ciężar procesowy, którego niewypełnienie prowadzi do negatywnych skutków procesowych¹⁸.

¹⁵ Zwolnienie takie jest uzasadnione w szczególności w przypadku tzw. powodów instytucjonalnych lub masowych, zob. G. Karaś [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 159.

¹⁶ P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, *Komentarz. Art. 1–505³⁹*, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, s. 806; A. Turczyn, *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego. Problemy praktyczne*, Warszawa 2020, s. 22.

¹⁷ A. Machnikowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, s. 510.

¹⁸ Zob. M. Uliasz, *Posiedzenie przygotowawcze i plan rozprawy*, MoP 2019/21, s. 1139; P. Feliga [w:] *Kodeks...*, t. 1, s. 806; S. Cieślak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1a, *Komentarz. Art. 1–424¹²*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, s. 739; K. Hylewski, *Skutki niestawienia stron na posiedzenie przygotowawcze* [w:] *Dostęp do ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, E. Marszałkowska-Krzeż, Warszawa 2021, s. 238.

Konsekwencje niestawiennictwa pozwanego na to posiedzenie przewidziane zostały w art. 205⁵ § 6 k.p.c. i są one odmienne od sankcji za niestawiennictwo powoda, które uregulowano w art. 205⁵ § 5 k.p.c.¹⁹ Zróznicowanie to wydaje się słuszne z uwagi na fakt, że powód – występując na drogę postępowania cywilnego ze swoimi roszczeniami – powinien współpracować z sądem w celu szybkiego i prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy²⁰. Pozwany natomiast nie bierze udziału w postępowaniu z własnej inicjatywy, a na skutek działań powoda. Dla niego rozstrzygnięcie polegające na umorzeniu postępowania wiązałoby się z nieuzasadnioną korzyścią i wręcz motywowałoby pozwanego do zachowania postawy biernej polegającej na niestawiennictwie na posiedzeniu przygotowawczym. Regulacje te związane są zatem z realizacją zasady dyspozycyjności w procesie²¹.

Zgodnie treścią art. 205⁵ § 6 k.p.c., „jeżeli pozwany nie stawi się na posiedzenie przygotowawcze, plan rozprawy sporządza się bez jego udziału. Ustalenia zawarte w planie rozprawy wiążą pozwanego w dalszym toku postępowania. W przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa przepis art. 103 § 3 stosuje się”²². Oznacza to, że pozwanemu za niestawiennictwo grożą dwojakiemu rodzaju konsekwencje, przy czym obydwie mają charakter obligatoryjny, choć ich zastosowanie zależy od tego, czy niestawiennictwo miało charakter usprawiedliwiony czy nie. Pierwszą z nich jest sporządzenie planu rozprawy bez udziału pozwanego, który w dalszym toku postępowania będzie dla niego wiążący. Sankcja ta może być zastosowana zarówno w przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa (jeśli sąd nie odroczy posiedzenia przygotowawczego), jak i niestawiennictwa, które jest usprawiedliwione. Druga z nich polega na obciążeniu pozwanego kosztami procesu w części wyższej, niż wskazywałby na to wynik procesu, albo zwrotem kosztów w całości, niezależnie od wyniku sprawy. Tę sankcję stosuje się jedynie wówczas, gdy niestawiennictwo pozwanego ma charakter nieusprawiedliwiony²³.

¹⁹ Zob. szczegółowe omówienie H. Pietrkowskiego, *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2021, s. 434–444; S. Cieślaka [w:] *Kodeks...*, s. 739. Zdaniem A. Machnikowskiej następstwa nieusprawiedliwionej nieobecności w szczególności powoda są zbyt rygorystyczne – zob. A. Machnikowska [w:] *Kodeks...*, s. 510–511.

²⁰ Na co słusznie w doktrynie uwagę zwróciła S. Kotas – zob. S. Kotas, *Realizacja zasady szybkości postępowania w polskim procesie cywilnym w świetle projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* [w:] *Postępowanie cywilne – wprowadzone i projektowane zmiany 2019*, red. G. Jędrejek, S. Kotas, F. Manikowski, Warszawa 2019, s. 103. Podobnie G. Sikorski, *Posiedzenie przygotowawcze w świetle zasad postępowania cywilnego* [w:] *Założenia aksjologiczne nowelizacji KPC z 4 lipca 2019 r.*, red. S. Cieślak, „Jurysprudencja” 2020/14, s. 156.

²¹ G. Sikorski, *Posiedzenie...*, s. 155.

²² Jak słusznie wskazuje M. Uliasz, odesłanie do tej regulacji nie jest konieczne, a może być mylące – zob. M. Uliasz, *Posiedzenie...*, s. 1140. Pogląd ten podziela także K. Hylewski – zob. K. Hylewski, *Skutki...*, s. 241.

²³ Tak słusznie np. G. Karaś [w:] *Kodeks...*, s. 160; M. Krakowiak, *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.7.2019 r.*, cz. 2, *Organizacja postępowania. Rozprawa*, MoP 2019/20, s. 1091; K. Hylewski, *Skutki...*, s. 241.

Zagadnienie prawem dozwolonych form obrony pozwanego jest niezwykle doniosłe z praktycznego punktu widzenia. Od przyjętej *in concreto* linii obrony procesowej zależy bowiem nie tylko czas trwania i przebieg postępowania, ale także efekt końcowy w postaci rozstrzygnięcia sądowego kończącego postępowanie w sprawie.

W publikacji przedstawiono ogół najistotniejszych środków obrony pozwanego, poczynając od analizy skutków prawnych braku aktywności procesowej. Wnikliwej analizie poddano instytucję uznania powództwa oraz konsekwencje prawne wytoczenia powództwa wzajemnego. Sporo uwagi poświęcono znowelizowanym konstrukcjom zarzutu potrącenia i zaprzeczenia procesowego. Rozważaniami objęto najważniejsze zarzuty o charakterze procesowym, materialnoprawnym i mieszanym.

W opracowaniu uwzględniono ostatnią dużą nowelizację Kodeksu postępowania cywilnego z 4 lipca 2019 r., a także inne zmiany wynikające m.in. z tzw. tarcz antykryzysowych.

Książka zainteresuje przede wszystkim prawników praktyków: sędziów, adwokatów, radców prawnych. Może również posłużyć jako literatura uzupełniająca na potrzeby przygotowania do egzaminu z postępowania cywilnego nie tylko dla studentów prawa, lecz także aplikantów wszystkich zawodów prawniczych.

Maciej Rzewuski – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; pracownik naukowo-dydaktyczny w Katedrze Postępowania Cywilnego i Ochrony Prawnej Wydziału Prawa i Administracji UWM; sędzia I Wydziału Cywilnego w Sądzie Rejonowym w Szczytnie, delegowany do orzekania w V Wydziale Gospodarczym w Sądzie Okręgowym w Olsztynie; specjalizuje się w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych, postępowaniach spadkowych i postępowaniu wieczystoksięgowym; autor ponad dwustu publikacji naukowych z zakresu prawa i postępowania cywilnego.

9788382865615 W01P01

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

ISBN 978-83-8286-561-5

9 788382 865615

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

